

СЕРЕЖКИ ПЕРШИХ СТОЛІТЬ НОВОЇ ЕРИ З КОЛЕКЦІЇ С.М. ПЛАТОНОВА У ЗБІРЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ*

Подано каталог, хронологію та атрибуцію золотих сережок перших століть нової ери з колекції С.М. Платонова, що зберігаються в Національному музеї історії України. На основі аналізу близьких аналогій зроблено висновок про ймовірність походження розглянутих речей із античних, пізньоскіфських та сарматських поховальних комплексів Північного Причорномор'я.

У 2001 р. С.М. Платонов передав до Національного музею історії України колекцію археологічних матеріалів. Речі були пришиті до планшетів і не скомпоновані за хронологічним чи будь-яким іншим принципом. Важливе місце серед предметів займають прикраси із золота. Найчисленнішою є група сережок перших століть нової ери. На жаль, місце та час знахідок речей не відомі, хоча є всі підстави припускати, що значна їх частина походить із грабіжницьких розкопок 1990-х рр. Деякі речі мають близькі аналогії на пам'ятках Північного Причорномор'я і є особливо цікавими.

1. Сережка. І ст. Золото 750⁰; кування. Інв. № ДРА 1881: 15 × 12 мм, маса 0,64 г (рис. 1).

Сережка у вигляді кільця з круглого в перерізі дроту, один кінець у вигляді гачка, а інший — загнутий у петлю, спіралью завитий і обмотаний навколо дроту. Збереженість: без пошкоджень.

Подібні срібні сережки знайдено в пох. 2 могили № 164 некрополя Золотого (Корпусова 1983, с. 110, рис. 15, 10, табл. XLIV, 18). В.Н. Корпусова датує їх першою половиною І ст. н. е.

2. Сережки (пара). І ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1766, 1767; ДРА 1766: 22 × 23 мм; маса 3,65 г; ДРА 1767: 22 × 23 мм, маса 4,10 г (рис. 2).

Сережка у вигляді кільця із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, а інший — гладенький і загострений. На одній грані стрижня напаяно 14, на другій — 17, а на третій — 15 пластинчастих рифлених кілець.

Сережка у вигляді кільця із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, а другий — гладенький і загострений. На одній грані стрижня напаяно 14, на другій — 16, а на третій — 14 пластинчастих рифлених кілець. Збереженість: без пошкоджень.

* Опис сережок виконано О. Пукліною, атрибуцію — М. Трейстером.

3. Сережки (пара). І ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1754, 1755; ДРА 1754: 25 × 23 мм, маса 3,25 г; ДРА 1755: 25 × 25 мм, маса 3,23 г (рис. 3).

Сережки у вигляді кілець із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого запаяно, а інший — гладенький і загострений. На трьох гранях стрижня напаяно 14 рядків пластинчастих рифлених кілець. Збереженість: ДРА 1754 — поверхня місцями вкрита червоним нашаруванням; ДРА 1755 — на одній грані не вистачає двох кілець; поверхня місцями вкрита червоним нашаруванням.

4. Сережки (пара). І ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1756; 1757; ДРА 1756: 25 × 27 мм, маса 3,83 г; ДРА 1757: 25 × 27 мм, маса 4,00 г (рис. 4).

Сережка у вигляді кільця із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, а другий — гладенький і загострений. На одній грані стрижня напаяно 11, на другій — 13, а на третій — 12 пластинчастих рифлених кілець.

Сережка у вигляді кільця із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, а другий — гладенький і загострений. На одній грані стрижня напаяно 12, на другій — 13, і на третій — 12 пластинчастих рифлених кілець.

Збереженість: поверхня місцями вкрита червоним нашаруванням.

5. Сережка. І ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1758; 25 × 25 мм, маса 2,64 г (рис. 5).

Сережка у вигляді кільця з чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, інший — гладенький і загострений. На трьох гранях стрижня напаяно по 12 пластинчастих рифлених кілець. Збереженість: без пошкоджень.

6. Сережка. І ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1759, 28 × 30 мм, маса 3,57 г.

Сережка у вигляді кільця з чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого у вигляді гачка, інший — загнутий у петлю й обмотаний у чотири оберти навколо основи. На трьох гра-

Рис. 1. Інв. № ДРА 1881

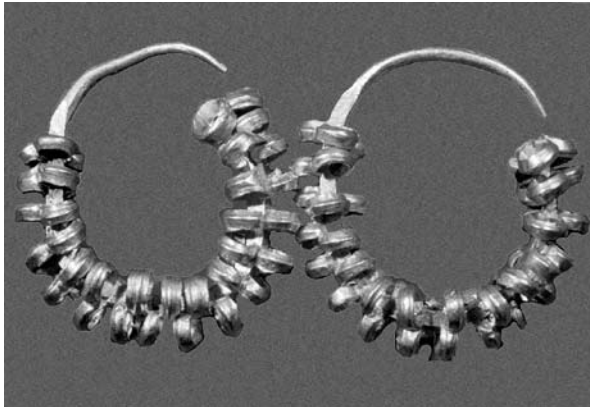

Рис. 2. Інв. № ДРА 1766, 1767

Рис. 3. Інв. № ДРА 1754, 1755

нях стрижня напаяно по 15 пластинчастих рифлених кілець. Збереженість: поверхня місцями вкрита червоним нашаруванням.

7. Серезки (пара). I ст. Золото 750⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1760, 1761; ДРА 1760: 22 ×

× 20 мм, маса 2,83 г; ДРА 1761: 22 × 21 мм, маса 2,89 г (рис. 6).

Серезки у вигляді кілець із чотиригранного в перерізі стрижня, один кінець якого розклепано і загнуто в трубочку-замок, інший — гладенький і загострений. На трьох гранях стрижня напаяно по 13 пластинчастих рифлених кілець. Збереженість: поверхня місцями вкрита червоним нашаруванням.

Серезки каталогу 2—7 не мають паралелей серед античних ювелірних виробів Середземномор'я. Найближчі аналогії походять із сарматських поховань I ст. н. е. Північно-Західного Причорномор'я та Південно-Західного Криму: біля с. Михайлівка (Субботин, Дзиговский 1990, рис. 16, 8); пох. 5 кургану № 8/1992 біля с. Писарівка (Cat. Milan 1995, No. 79); з ольвійського поховання на хут. Філіпова, грабіжницькі розкопки 1913 р. (ОАК за 1913 р., рис. 74; Phagmakowsky 1914, Abb. 66; ИИМК, фотоархів, нег. П 18489); некрополя Усть-Альми (пох. 618/1996), пох. 195 Завітнинського могильника (Богданова 1963, с. 101, рис. 5, 7; Богданова, Гущина 1964, с. 329, рис. 3, 6; Дашевская 1991, с. 38, табл. 67, 15); могильника Бельбек IV (Гущина, Журавлев, Фирсов 2001, с. 235, рис. 4), а також із розкопок некрополя Херсонеса — гробниці № 38/1891 р. (ОАК за 1891 р., с. 145, рис. 175) і 599/1895 р., що датується монетами 54 р. н. е. (ОАК за 1895 р., с. 113, рис. 283; ИИМК, фотоархів П 25596). Аналогічні серезки з грабіжницьких розкопок у Північному Причорномор'ї, придбані через аукціон «Гелос» у Москві, зберігаються в Ростовському обласному краєзнавчому музеї (Ильюков 1998, рис. 3). Усі вони є досить однотипними, за винятком серезок із Писарівки, де кільця утворені спіральними обертами дроту. На цьому тлі виділяються типологічно близькі серезки зі зруйнованого поховання I ст. до н. е. — I ст. н. е., відкритого у 1978 р. біля хут. Виноградний. Вони мають масивну широку пустотілу дужку з напаяними на неї у три ряди маленькими кільцями (Cat. Daoulas 1995, No. 116; Cat. Paris 2001, No. 135). Подібні серезки походять із гробниці № 38/1879 біля Пірамідального пагорба в Керчі першої половини I ст. н. е. (ОАК за 1880 р., с. 99, табл. IV, 22; Garschin-von Engelhardt 1926, S. 244ff., Abb. 4 в центрі зверху). З огляду на те, що серезки з хут. Виноградний та некрополя Пантікапея найраніші з розглянутої групи, можна припустити, що вони є прототипами серезок, поширених у Північно-Західному Причорномор'ї і Південно-Західному Криму.

8. Серезки (пара). I ст. Золото; кування, паяння, тиснення, зернь. Інв. № ДРА 1691, 1692; ДРА 1691: загальна довжина 39 мм, кільце 16 × × 14 мм, підвіска 23 × 11 мм, маса 3,62 г; ДРА 1692:

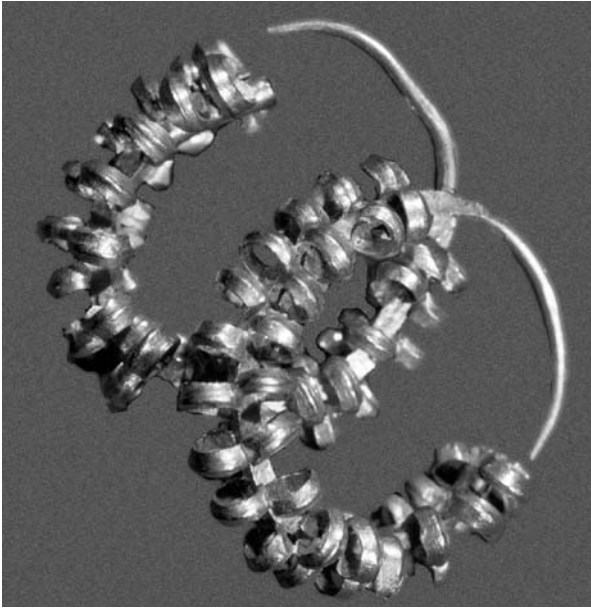

Рис. 4. Інв. № ДРА 1756, 1757

загальна довжина 40 мм, кільце $17 \times 14,5$ мм, підвіска 23×11 мм, маса 4,06 г (рис. 7).

Сережки у вигляді круглодротяних розімкнених кілець із припаяними до них амфороподібними підвісками. Кільця сережок виготовлено з круглого в перерізі дроту, кінці якого заходять один за другий. У верхній частині підвіска утворена пластинчастим конусом, розміщеним верхівкою донизу, з напаяною зверху круглою пластинкою, припаяною до кільця. Знизу припаяно циліндричне горло, виготовлене з прямокутної пластини, спаяної збоку (помітний вертикальний шов) з двома спаяними між собою конусами. Основи конусів розклепані й утворюють у плані квадрат, по кутах якого в нижній і верхній частинах напаяно пірамідки зерні (8) із 4 кульок. Знизу нижнього конуса припаяно пластину округлої форми з пірамідкою зерні з 4 кульок.

Збереженість: ДРА 1691 — кільце деформоване; на поверхні кульки вм'ятини, на місці з'єднання двох конусів — розриви; поверхня місцями корозована; невеликий отвір на округлій пластинці, 3 отвори на верхньому конусі та невеликий отвір на середньому конусі зроблено в процесі виготовлення; ДРА 1692 — кільце деформоване; на поверхні кульки вм'ятини, на місці з'єднання двох конусів — розриви; поверхня місцями корозована; на округлій пластинці й на верхньому конусі 4 отвори.

Імовірно, подібні сережки, зважаючи на опис та посередню якість рисунків, походять зі зруйнованого поховання біля с. Смолянінова Луганської обл. (Багалеї 1908, с. 78; Спицын, «Корочки», НА ЛОИА, фонд № 5, л. 101, № 317; Вязьмитина 1972, с. 148—149, прим. 108;

Рис. 5. Інв. № ДРА 1758

Рис. 6. Інв. № ДРА 1760, 1761

Simonenko 1994, р. 106, No. 1; 121, fig. 2, 1). Разом із сережками було знайдено фігурні нашивні бляшки, золоті намистина та підвіска овальної форми, прикрашена вставками з сердоліку, блакитної емалі та зелено-синіх каменів, в яких орнаментована зерню кулька безпосередньо примикає до верхньої півкулі. Поперечна прокладка має вигляд розетки, до якої прикріплено грона зерні. Дужка значно більша за розмірами, ніж у нашому екземплярі. О. Симоненко (Simonenko 1994, р. 106) датує ці сережки кінцем II—I ст. до н. е., знаходячи паралелі в Україні (Костенко 1979, с. 125, 132, рис. 2, 6) та Поволжі (Мошкова 1963, с. 33, 35, табл. 29). Близькою конструктивною паралеллю цих сережок є сережки з пізньоскіфського могильника біля с. Золота Балка, могили № 59 (Вязьмитина 1972, с. 144, рис. 69, 5—6; с. 148). Відмінності

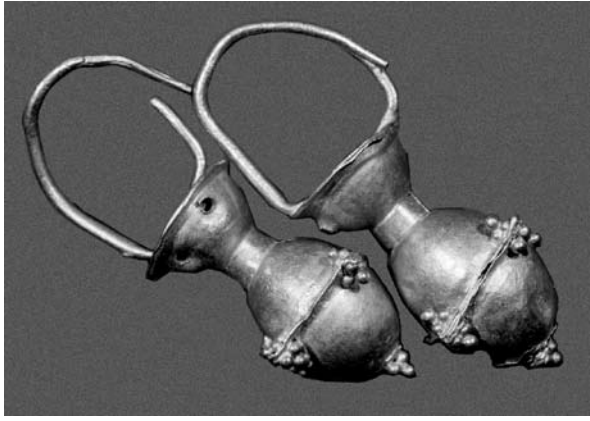

Рис. 7. Інв. № ДРА 1691, 1692

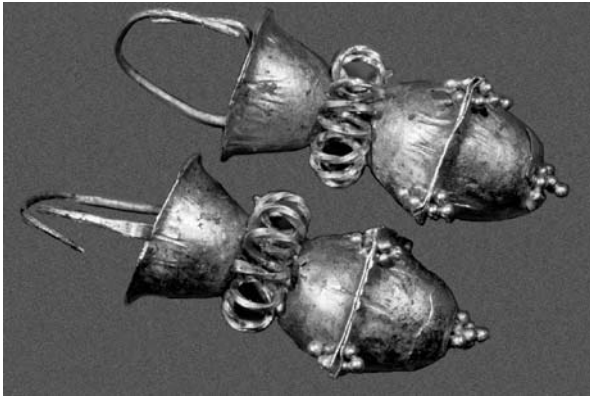

Рис. 8. Інв. № ДРА 1689, 1690

полягають у тому, що на сережках із Золотої Балки циліндричну шийку прикрашено хвилястим філігранним орнаментом із перекрученого дроту (Богданова 1963, с. 101). М.І. Вязьмітіна відзначила як паралелі сережки з Залевкінського скарбу, що мають рельєфний горизонтальний обідок у середній частині циліндричної шийки (Бобринский 1887, с. 153, № 107—108, табл. XXI, 7—8; ДЕ, інв. 202117). За повідомленням М.І. Вязьмітіної, аналогічні сережки, але меншого розміру відомі зі збірки Ханенків.

Техніка виготовлення двох половинок посудини — підвіски з прямокутних листків металу з відтиснутими в центрі напівсферами та напаяними по кутах пірамідками з кульок зерні досить примітна. Аналогічним є принцип виготовлення сережок із підвісками у вигляді сферичної посудинки з вузьким циліндричним горлом, що, можливо, походять із півдня Росії і зберігаються в Провіденсі (Nackens 1976, No. 60). Т. Хакенс помилково датував ці сережки VI ст. н. е. або пізнішим часом. Близькі сережки з Керчі зберігаються в Празі (див. нижче). Дійсно, як відзначала М.І. Вязьмітіна, прикраси цього типу, ймовірно, стали прототипами сережок, розповсюджених уже у візантійську епоху і представлених знахідками з Харівки Путивльського р-ну

Сумської обл. 1949 р. зі срібла (Cat. Firenze 1987, No. 80) та золота (Cat. Firenze 1987, No. 84), датованими кінцем VII—VIII ст. н. е. Однак, на відміну від ранніх, на цих сережках з'явилися додаткові орнаментальні елементи у вигляді кілець із рубчастого дроту у верхній частині тулуба, між пірамідкою зерні та дном посудинки, а дужку додатково орнаментовано двома біко-нічними намистинами, окантованими кільцями з рубчастого дроту. Знизу дужку прикрашено припаяною пірамідкою із кульок зерні.

Сережки аналогічної конструкції (Greifenhagen 1975, S. 64, Taf. 50, 14, inv. 30219, 1064) з античної збірки Берліна походять із колекції Ф.Л. фон Ганса. Їх прикрашено кільцями з пустотілих кульок, що утворюють ніжку посудини, прикрашають зверху горло та тулуб по боках, як і сережок дещо іншої конструкції з пох. 8 кургану № 12 біля Гейманівської (Кат. Москва 1987, № 194, рис. 58 праворуч зверху; Cat. Tokyo 1991, No. 96; Marcenko 1995, 324, fig. 10, B). Лійкоподібне горло пустотілої підвіски у вигляді посудини також припаяно знизу до дужки. Ці прикраси близькі до групи сережок, прикрашених підвісками у вигляді грон винограду, утворених пустотілими кульками. Не знаючи причорноморських аналогій, А. Грайфенгаген вважав сережки з Берліна пізньоантичними або візантійськими.

Подібні дужки з відігнутою угору майже під прямим кутом нижньою частиною та припаяні до підвіски характерні ще для одного типу сережок, поширеного в Північному Причорномор'ї. Знизу до дужки припаяно закручені з пластинки конуси, двочасні, розділені та окантовані напаяними перекрученими дротиками, до яких знизу припаяно 4 пустотілі кульки, що імітують палицю Геракла (?) або гроно винограду. Три таких сережки (дві парні та одна маленька) походять із закупок 1911 р. із Таманського півострова (Pharmakowsky 1912, S. 333—334, Nr. 1—2, Abb. 16; Античные государства ... 1984, с. 353, табл. CLXII, 12). Датовані II—I ст. до н. е. помилково. З розкопок некрополя Пантікапея у 1911 р. (пох. 59 [14]) походить ще одна пара подібних сережок (Pharmakowsky 1912, S. 346, Abb. 31; Шкорпил 1914, с. 25, рис. 12—13). Однак дужка цих виробів прикрашена припаяним щитком підтрикутної форми, а пустотілі кульки знизу утворюють пірамідку з трьох рядів (8 ?) кульок. За описом В. Шкорпила, до видовженого щитка з двома протилежними гачками прикріплено трубочку, розширену знизу та охоплену в трьох місцях ланцюжками поміж двох паралельних рядків зерні. Знизу до отвору трубочки припаяно виноградне гроно, кожен ягоду якого прикрашено знизу пірамідкою із золотих зерен; бокові краї щитків, з яких складається

верхня частина сережок, також окантовано рядом золотих зерняток. Довжина сережок — близько 7 см.

9. Сережки (пара). I ст. Золото 750⁰; кування, паяння, тиснення, зернь. Інв. № ДРА 1689, 1690; ДРА 1689: загальна довжина 39 мм, кільце 13 × 13 мм, підвіска 26 × 13 мм, маса 3,45 г; ДРА 1690: загальна довжина 39 мм, кільце 14 × 14 мм, підвіска 25 × 12, 5 мм, маса 3,35 г (рис. 8).

Сережки у вигляді круглодротяних розімкнених кілець із прикріпленими до них підвісками. Кільця сережок виготовлено з круглого в перерізі дроту, кінці якого заходять один за другий. Підвіска утворена пластинчастим конусом, розміщеним верхівкою донизу, з напаяною зверху круглою пластинкою, припаяною до кільця, а знизу — спаяними між собою конусами. Основи конусів розклепані й утворюють у центрі невеликий чотирикутний виступ з напаяними по кутах 8 пірамідками зерні з 4 кульок зверху та знизу виступу. Горло утворене ажурним кільцем зі спіралью закрученого чотирикутного в перерізі дроту. Знизу нижнього конуса припаяно пластину (в ДРА 1689 — прямокутну, а в ДРА 1690 — округлу) з пірамідкою зерні з 10 кульок.

Збереженість: ДРА 1689 — пірамідка зерні дещо деформована; поверхня місцями кородована; ДРА 1690 — поверхня місцями кородована.

Тип сережок близький до каталогу 8. Абсолютно аналогічні золоті вироби походять із катакомбного пох. 51 пізньоскіфського могильника біля с. Золота Балка Херсонської обл. (Вязьмитина 1972, с. 144, рис. 69, 1, 8; 148). За описом М.І. Вязьмитіної, вони складаються з двох частин: нижня у вигляді пустотілої кульки з двох півкуль, розділених квадратною прокладкою, до витягнутих кінців якої припаяно грона зерні — по 4 на обох половинках. Знизу прикріплено тригранну пірамідку зерні. Верхня частина сережок у вигляді півкулі, розташованої основою догори. Обидві частини сережок з'єднано 9 тоненькими кільцями, нанизаними вертикально в ряд. О.Д. Дашевська визначила їх як тип сережок із підвісками з півкуль, ажурною перемичкою та пустотілою кулькою із зерню (Дашевская 1991, с. 38). Такі ж прикраси було знайдено в пох. 65 I ст. н. е. Завітинського могильника (Богданова 1963, с. 101, рис. 5, 9; Высотская 1972, с. 158; Дашевская 1991, с. 38, рис. 67, 17). М.І. Вязьмитіна (Вязьмитина 1972, с. 148) як ще одну паралель відзначила сережки з Келегейських хуторів Голопристанського р-ну Херсонської обл., що зберігаються у фондах МІКУ. Ще одна паралель — сережка з пох. I кургану № 1 групи Височіно II з розкопок 1978 р., яка датується I ст. н. е. (Cat. Paris 2001, No. 269).

10. Сережки (пара). I ст. Золото 900⁰; кування, паяння. Інв. № ДРА 1850, 1851; ДРА 1850:

загальна довжина 64 мм, кільце 21 × 16 мм, підвіска 30 × 9 мм, довжина ланцюжків 30 мм, діаметр дроту 1,5 мм, маса 7,24 г (рис. 9). ДРА 1851: загальна довжина 62 мм, кільце 22 × 17,5 мм, підвіска 29 × 10 мм, довжина ланцюжків 30 мм, діаметр дроту 1,5 мм, маса 7,18 г.

Сережки у вигляді круглодротяних кілець із прикріпленими до них підвісками. Кільце сережки виготовлено з перекрученого круглого в перерізі дроту, один кінець у вигляді гачка, другий — утрачено. Підвіска у вигляді амфори складається з двох дзеркально розміщених пластинчастих трубочок, зверху та знизу окантованих напаяним рубчастим дротом, і припаяних до них конусоподібних пластин, що утворюють тулуб посудинки. Зазначені пластини скріплені між собою за допомогою 9 штифтів із коротких відрізків круглого в перерізі дроту, що утворюють ажурну горизонтальну перемичку в центральній частині тулуба. До верхньої трубочки припаяно рифлену петлю для підвішування до кільця. Нижня трубочка закінчується пластинчастим циліндриком, окантованим зверху та знизу напаяним рубчастим дротом. До верхньої частини підвіски припаяно 4 S-подібні рифлені пластинки з ланцюжками типу «петля в петлю», що закінчуються дротяними кільцями з напаяними пустотілими кульками, спаяними з двох половинок.

Кільце сережки виготовлено з перекрученого круглого в перерізі дроту, один кінець у вигляді гачка, другий — загнутий у петлю й тричі обмотаний навколо основи. Підвіска у вигляді амфори складається з двох дзеркально розміщених пластинчастих трубочок, зверху та знизу окантованих напаяним рубчастим дротом, і припаяних до них конусоподібних пластин, що утворюють тулуб посудинки. Зазначені пластини скріплені між собою за допомогою 9 штифтів із коротких відрізків круглого в перерізі дроту, що утворюють ажурну горизонтальну перемичку в центральній частині тулуба. До верхньої трубочки припаяно рифлену петлю для підвішування до кільця. Нижня трубочка закінчується пластинчастим циліндриком, окантованим зверху та знизу напаяним рубчастим дротом. До верхньої частини підвіски припаяно 4 S-подібні рифлені пластинки з ланцюжками типу «петля в петлю», що закінчуються дротяними кільцями з напаяними пустотілими кульками, спаяними з двох половинок.

Збереженість: ДРА 1850 — частина гачка і петля відсутні; кульки деформовані; ДРА 1851 — три кульки відсутні; одна кулька цілком деформована; на поверхні червоне нашарування.

11. Сережки (пара). I ст. Золото 900⁰, скло, халцедон; кування, паяння, зернь, лиття, різьблення, шліфування. Інв. № ДРА 1848, 1849; ДРА

Рис. 9. Інв. № ДРА 1850, 1851

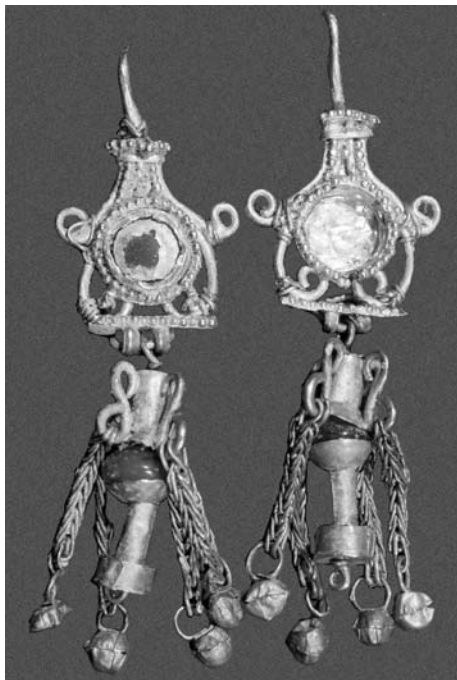

Рис. 10. Інв. № ДРА 1848, 1849

1848: загальна довжина 65 мм; ширина щитка 20 мм; діаметр вставки 7 мм; довжина підвіски 30 мм; діаметр намистини 8 мм; маса 8,84 г; ДРА 1849: загальна довжина 70 мм; ширина щитка 21 мм; довжина підвіски 35 мм; діаметр намистини 8 мм; маса 8,41 г (рис. 10).

Сережки складаються з фігурних щитків і підвісок у вигляді амфорок. Щитки сережок у вигляді фігурної пластини з розміщеним у центрі глухим пластинчастим кастом округлої форми, окантованим зерню, і округлою пласкою

скляною вставкою. Верхню частину щитків прикрашено двома напаяними вертикальними рядами зерні з кулькою між ними. Над ними напаяно рельєфний пояс, у верхній частині прикрашений зерню. По боках щитків припаяно 4 завитки з круглого дроту — два зверху і два знизу. До нижніх завитків припаяно вузьку горизонтально розташовану пластину, прикрашену рядком зерні, з двома припаяними знизу в центральній частині пластинчастими петлями, в які вдягнуто дріт із загнутими кінцями. До нього прикріплено стрижень, на якому кріпиться підвіска. Кінці стрижня загнуті в петлі й обмотані навколо основи. До зворотного боку щитка зверху припаяно дужку сережки у вигляді гачка з круглого в перерізі дроту. Гачок і завитки на пластині обмотані тонким дротом.

Амфороподібна підвіска утворена двома пластинчастими трубками циліндричної форми, в нижній частині розклепаних у конусоподібні напівсферичні пластини, що утворюють кулястий тулуб підвіски, між якими розміщено округлу намистину з червоного халцедону. До верхньої трубочки припаяно 4 S-подібних дротяних завитки, що утворюють ручки посудинки, до яких підвішено ланцюжки складного плетіння (у вигляді так званого лисячого хвоста). На кінцях ланцюжків закріплено кільця з напаяними пустотілими кульками, виготовленими з двох половинок. Нижня трубочка закінчується пластинчастим циліндриком.

Збереженість: ДРА 1848 — вставка іризована; кульки деформовані; нижньої половинки однієї кульки не вистачає; ДРА 1849 — вставка відсутня; кульки деформовані; на одній із кульок у нижній частині — невеликий отвір.

Конструкція щитка з кастом, окантованим дротиками, нагадує конструкцію сережок середини — третьої чверті I ст. н. е. з підвісками у вигляді амфорок із грабіжницьких розкопок Ольвії 1891 р. (Орешников 1894, с. 9, табл. 1, 1), Усть-Альмінського склепу № 620 (з підвісками у вигляді чоловічків: Loboda u.a. 2002, S. 324f. Nr. 13, Abb. 16, 1—2; Mordvintseva 2002, P. 347—352, fig. 1, 1; Мордвинцева 2002; Зайцев, Мордвинцева 2004, с. 184, 202, рис. 10, 3) та з музею Ростова-на-Дону, також із чоловічками (Ільюков 1998, с. 89, № 2 г, табл. 2; Mordvintseva 2002, P. 348, fig. 1, 2—3; P. 349 ff.; Cat. Frankfurt 2003, S. 44, Abb. 17 у центрі ліворуч).

12. Сережки (пара). I—II ст. Золото 958⁰; кування, паяння, тиснення, зернь. Інв. № ДРА 1687, 1688; ДРА 1687: загальна довжина 34 мм, підвіска 21 × 8,5 мм, кільце 13 × 14 мм; маса 3,97 г; ДРА 1688: загальна довжина 34 мм, підвіска 21 × 9 мм, кільце 13 × 12,5 мм, маса 3,97 г (рис. 11).

Сережки у вигляді круглодротяних розімкнутих кілець із прикріпленими до них підвісками.

Кільця сережок виготовлено з круглого в перерізі дроту, кінці якого заходять один за другий. У верхній частині підвіска утворена пластинчастим циліндриком, оповитим гладеньким дротом, виготовленим зі спіралью перекрученої і розплющеної пластинки, з напаяною зверху круглою пластинкою, припаяною до кільця. Знизу припаяно пустотілу кульку з двох спаяних напівсфер, прикрашених безсистемно розташованими ромбиками дрібної зерні з 4 кульок. Основи напівсфер розклепані й утворюють у центрі невеликих 4 трикутних виступи з напаяними по кутах 8 кульками, зверху та знизу виступів. Знизу кульку прикрашено напаяними одна на другу 3 пірамідками зерні з 4 кульок кожна.

Збереженість: знизу кульки з невеликими вм'ятинами.

Конструкцію сережок характеризує припаяна до дужки підвіска. Форма верхньої частини підвіски у вигляді циліндра, прикрашеного рифленням, нагадує сережки з пох. 8 кургану № 12 біля Гейманівської, що датуються I ст. н. е. (Cat. Tokyo 1991, No. 96) або першою половиною I ст. н. е. (Marcsenko 1995, 324, fig. 10, B). Конструкція тулуба підвіски з двох напівсферичних частин, прикрашених зерню, нагадує конструкцію підвісок сережок каталогу 8. Відомі також сережки з подібними підвісками, вдягнутими на кільце-цеву дужку, сережки з перетяжками, але верхня циліндрична частина їх підвіски гладенька, а нижня, як у розглянутих виробів, складається з двох половинок, прикрашених групами зерні. Вони походять із Керчі і зберігаються в Пільзені (Ondrejova 1975, No. 25, pl. V, 1a—b; XII, 2a—b). I. Ондрейова датує їх I—III ст. н. е.

13. Сережка. I—II ст. Золото 958⁰, лазурит; кування, паяння, зернь, формування. Інв. № ДРА 1872; кільце 18 × 19 мм; підвіска 25 × 12 мм; довжина ланцюжків 20 мм; діаметр намистин 2 мм; діаметр дужки 1 мм, маса 5,66 г (рис. 12).

Сережка у вигляді круглодротяного кільця з прикріпленою до нього підвіскою. Кільце сережки виготовлено з округлого в перерізі дроту, один кінець у вигляді гачка, а другий загнутий у петлю і спіралью обмотаний навколо основи в 5 обертів. Підвіска у вигляді стилізованого грона винограду, спаяного з 9 елементів. Її верхня частина утворена рифленою петлею для підвішування до кільця, до якої знизу припаяно 2 кільця з горизонтальним рифленням. Нижня частина підвіски утворена розклепаною конусоподібною пластиною, до якої припаяно 5 пустотілих кульок, виготовлених з двох спаяних між собою половинок. Три кульки розміщені по боках, а дві — одна під другою з рифленим кільцем між ними. Чотири кульки рясно прикрашено пірамідками зерні з 4 кульок. На нижню кульку напаяно 3 розетки з 7 кульок і 3 ромби з 9 кульок, що чергують-

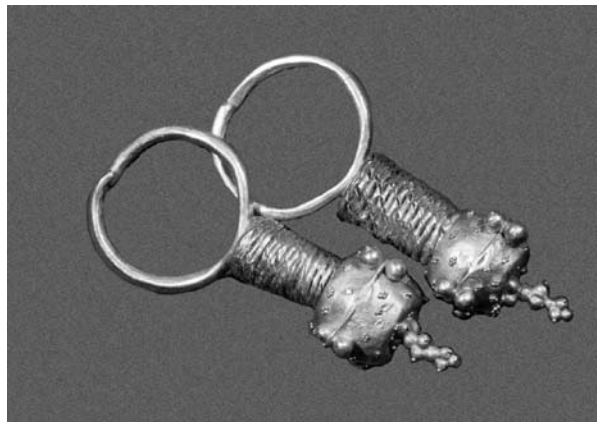

Рис. 11. Інв. № ДРА 1687, 1688

ся між собою, а знизу — пірамідку зерні з 5 кульок. До 3 бокових кульок припаяно петлі з ланцю-жками типу «петля в петлю» і дротяні стрижні з пустотілими підвісками конусоподібної форми. Один кінець стрижня загнутий у петлю та двічі обмотаний навколо основи, а інший закінчується маленькою круглою намистиною з синього лазуриту.

Збереженість: кільце і одна конусоподібна підвіска деформовані.

Цю сережку знайдено, ймовірно, в комплексі, що походить із грабіжницьких розкопок у Прикубанні або на Таманському півострові близько 1999 р. У ньому ж було знайдено відтиски пряжок із тамгами із золотої фольги (ДРА 1884—1991), поховальний вінок (ДРА 1882) та золоте намисто з округлими підвісками (ДРА 1883), що дають змогу датувати комплекс третьою чвертю II ст. н. е. (про датування та атрибуцію пряжок із тамгами із золотої фольги див., наприклад, Treister 2000).

14. Сережка (пара). III ст. Золото 900⁰, агат; кування, штампування, паяння, зернь, різьблення по каменю. Інв. № ДРА 1852, 1853; ДРА 1852: пластина 16 × 17 мм; підвіска 23 × 10 мм; каменя 10 × 10 мм; маса 4,09 г; ДРА 1853: пластина 16 × 17 мм; підвіска 25 × 10 мм; каменя 8 × 10 мм; маса 3,98 г (рис. 13).

Щиток сережок у вигляді штампованої пластинки округлої форми з ажурними краями, прикрашеними рельєфним орнаментом у вигляді ов. У центрі розміщено глухий пластинчастий каст зі вставкою у вигляді камеї з білого агату із зображенням голови Медузи Горгони. До зворотного боку щитка припаяно дужку, один кінець якої має вигляд гачка, а другий загнутий у петлю. Підвіска у вигляді стилізованого грона винограду, спаяного з 9 елементів. Її верхня частина утворена рифленою петлею для підвішування до дужки, до якої знизу припаяно пустотілу трубочку з горизонтальним рифленням. Нижня частина підвіски утворена розклепаною трикутною пластиною, до якої припаяно

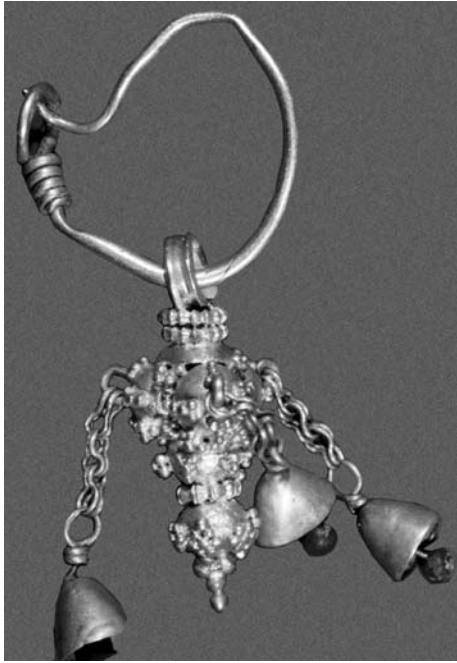

Рис. 12. Інв. № ДРА 1872

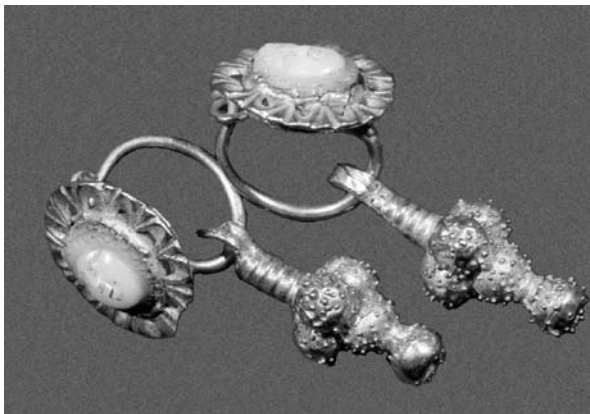

Рис. 13. Інв. № ДРА 1852, 1853

5 пустотілих кульок, виготовлених із двох спаяних між собою половинок. Три кульки розміщені з боків, а дві — одна під другою із ци-ліндричною прокладкою між ними. Кульки рівно-мірно прикрашені зерню.

Збереженість: ДРА 1852 — краї каста пошкоджені; знизу щиток деформований; кульки дещо деформовані; внизу нижньої кульки невеликий отвір (пошкодження); ДРА 1853 — кульки дещо деформовані; внизу нижньої кульки невеликий отвір (пошкодження).

Практично ідентичні підвіски має сережка з ліроподібним щитком та краплеподібною вставкою з гранату, знайдена в пох. 61 з розкопок Р.Х. Лепера в Херсонесі в 1911 р. (Пятышева 1956, с. 50—51, № 50, табл. X, 4; Античные государства ... 1984, с. 353, табл. CLXII, 23; Кат. Москва 2002, № 191: I—II ст. н. е.), та сережка зі щитком у вигляді жіночого бюсту в профіль праворуч з хер-

сонеської катакомби № 2132 розкопок К.К. Косцюшко-Валюжинича 1906 р. (Косцюшко-Валюжинич 1909, с. 52, рис. 2). Сережки з такими са-мими підвісками та округлими щитками з аналогічними каменями у вигляді масок Медузи, але в дещо іншій оправі, походять із розкопок 1982 р. західного некрополя Херсонеса (Зубарь 1993, с. 57, рис. 24, 1; 1997, с. 78, рис. 32, 1—2). Оправа щитків сережок із західного некрополя Херсонеса у вигляді рубчастого дроту з припаяними по периметру кульками зерні знаходить паралелі в сережках з гробниці № 440 некрополя Херсонеса розкопок 1894 р. (ОАК за 1894 р., с. 63—64, рис. 89, зображення перевернуте) й у вищезгаданих сережках із катакомби № 2132. Аналогічним способом окантовано медальйон із зображенням сидячої богині з Прикубання (Толстой, Кондаков 1889, с. 45, рис. 32; Ростовцев 1913, с. 28, табл. II, 3; Артамонов 1961, с. 64, рис. 8; Горончаровский 1993, с. 80, 84, рис. 1, 3). Так само оформлено торець трапецієподібної підвіски зі скарбу III ст. н. е. в Дура-Європос (Johnson 1931, p. 78, No. 9; p. 81f., pl. XLIV, 1; Nettleton 1933, pl. XXVI; Makkay 1949, p. 166, fig. 1, d; Cat. Providence 1983, p. 125, fig. 16; Musche 1988, S. 194, Typ 6.3, Taf. LXVIII; див. про скарб також Oliver 1996, p. 149f. No. 74).

Щитки цих сережок у вигляді ажурної розети, характерні для сережок кінця II — першої половини III ст. н. е., прикрашено агатовими каменями із зображенням голови Медузи en face. Подібні халцедонові камеї в іншому обрамленні прикрашають сережки з Херсонеса, а саме, з пох. 14 розкопок Р.Х. Лепера 1913 р. (Пятышева 1956, с. 50, № 48, табл. X, 6—6a; Кат. Москва 2002, № 197—198: I—II ст. н. е.), а також зі склепу № 3265 розкопок К.К. Косцюшко-Валюжинича (Пятышева 1956, с. 50, № 47, табл. X, 5—5a; Античные государства ... 1984, с. 353, табл. CLXII, 30; Кат. Москва 2002, № 199—200: I—II ст. н. е.).

Камеї із сардоніксу з маскою Медузи в обрамленні, аналогічному цій сережці та сережкам іншого типу, переважно з перекладиною та підвісками в ряд, відомі в Західному Причорномор'ї (Сухиндол: Ruseva-Slokoska 1991, No. 51: початок III ст. н. е.). Публікуючи сережку з подібною камеєю у подібному ж обрамленні, що зберігається в Брукліні (Davidson, Oliver 1984, No. 89: III ст. н. е.), П. Девідсон та Є. Олівер відзначили паралелі як у Західному Причорномор'ї, так і серед знахідок у Єрусалимі. Сережки з приватної колекції, представлені на виставці в Касселі в 1980 р. (Naumann 1980, Nr. 90, Taf. 18), з подібними каменями в аналогічному обрамленні та медальйон сережки з вищезазначеного пох. 14/1913 некрополя Херсонеса (Пятышева 1956, с. 50, № 49,

табл. X, 7; Кат. Москва 2002, № 196), датовані северівським часом.

У III ст. н. е. камеї широко використовували для прикрашання медальйонів із Ратіарії (Ruseva-Slokoska 1991, Nos. 127—128), Східного Середземномор'я (Rudolph 1995, No. 70.A), невідомого походження (Greifenhagen 1975, Taf. 30, 3), застібок намист із Анатолії (Bingöl 1999, No. 168), перснів (з Саллі Моорс під Кардіфом: Johns 1996, 141, fig. 15).

Розглянута сережка, з огляду на обрамлення щитка, вставку у вигляді камеї з маскою Медузи, характерну для ювелірних прикрас северівської епохи, має датуватися кінцем II — першою половиною III ст. н. е. Зважаючи на те, що вищезгадані сережки з херсонеського некрополя демонструють використання стандартних типів вставок, обрамлень і підвісок у різних комбінаціях, можна припустити їх місцеве виробництво. На користь цього свідчить і характерна форма підвісок, і порівняно рівномірне оздоблення пустотілих кульок зерню, що, наприклад, не трапляється на знахідках із Керчі. Підвіски сережок із Керчі мають гладенькі пустотілі кульки, прикрашені маленькими пірамідками зерні лише на стику (Ondrejova 1975, Nos. 48—49, pl. V, No. 4a—b). Нижня частина підвіски у вигляді грона з пустотілих кульок знаходить паралелі на підвісках сережок з некрополя Сердікі (Ruseva-Slokoska 1991, No. 7a-b), але й ці підвіски досить скупо прикрашені зерню. Дещо ближчими до підвісок наших сережок є підвіски (з коротким нерифленим циліндром зверху) сережок невідомого походження, що зберігаються в Балтиморі (Cat. Baltimore 1979, No. 304; Stefanelli 1992, No. 157, fig. 209). Високі циліндри, закручені з золотих пластинок, як на підвісках наших сережок, мають підвіски на двох парах сережок невідомого походження, що також зберігаються в Балтиморі (Cat. Baltimore 1979, Nos. 302—303). Усі три пари, що зберігаються в Балтиморі, швидше за все, походять із Північного Причорномор'я. Рифлені циліндричні трубочки у верхній частині підвісок прикрашають сережки з Керчі (Ondrejova 1975, Nos. 46—47; pl. V, 5a—b).

15. Сережки (пара). III ст. Золото 750⁰, сердолік; кування, паяння, зернь, різьблення, шліфування. Інв. № ДРА 1866, 1867; ДРА 1866: пластина 27 × 21 мм; підвіска 23 × 8 мм; вставка 12 × 6 мм; маса 6,92 г; ДРА 1867: пластина 29 × 22 мм; підвіска 23 × 8 мм; вставка 13 × 6 мм; маса 7,27 г (рис. 14).

Щиток сережки у вигляді мигдалеподібної пластинки, окантованої двома рубчастими дротиками та двома перекрученими дротиками між ними. В центрі розміщено глухий пластинчастий каст із мигдалеподібною пласкою вставкою із сердоліку, прикрашений рубчастим обідком.

На щиток напаяно 10 трикутників зерні з 3 кульок і спаяні 2 рядки з 3 кульок зерні. До зворотного боку щитка припаяно дужку з округлого дроту, один кінець якого у вигляді гачка, а другий загнутий у петлю. Підвіска у вигляді стилізованого грона винограду, спаяного з 8 елементів. Її верхня частина утворена рифленою петлею для підвішування до дужки, до якої знизу припаяно пустотілу трубочку з горизонтальним рифленням. Нижня частина підвіски утворена 5 спаяними пустотілими кульками, кожна з яких виготовлено з двох спаяних між собою половинок. Три кульки розміщені по боках, а дві — одна під одною з циліндричною прокладкою між ними. Чотири верхніх кульки прикрашені поодинокими кульками зерні.

Щиток сережки у вигляді мигдалеподібної пластинки, окантованої двома рубчастими дротиками та плетінкою між ними. В центрі розміщено глухий пластинчастий каст з мигдалеподібною пласкою вставкою з сердоліку, прикрашений рубчастим обідком. На щиток напаяно 10 трикутників зерні з 3 кульок, рядок і спаяні 2 рядки з 3 кульок зерні. До зворотного боку щитка припаяно дужку з округлого дроту, один кінець якого у вигляді гачка, а другий загнутий у петлю. Підвіска у вигляді стилізованого грона винограду, спаяного з 8 елементів. Її верхня частина утворена рифленою петлею для підвішування до дужки, до якої знизу припаяно пустотілу трубочку з горизонтальним рифленням. Нижня частина підвіски утворена 5 спаяними пустотілими кульками, кожна з яких виготовлено з двох спаяних між собою половинок. Три кульки розміщені по боках, а дві — одна під одною із циліндричною прокладкою між ними. Чотири верхніх кульки прикрашені поодинокими кульками зерні.

Збереженість: ДРА 1866 — дужка і петля дещо деформовані; ДРА 1867 — без пошкоджень.

Сережка зі слідами ремонту, з подібними овальними вставками і поверхнею, прикрашеною напаяними рядами перекрученого дротика, але з іншою формою дужки, походить із багатого поховання, знайденого в Танаїсі в 1972 р. на садибі Ченцова, 99. Вона датується серединою III — початком IV ст. н. е. (Арсеньева, Безуглов, Толочко 2001, с. 68, табл. 83, 1056; 97, 1143). Ще одна фрагментована сережка, подібна до танаїської, зберігається в Брукліні й помилково датується I ст. н. е. (Davidson, Oliver 1984, No. 111). Таку саму сережку було придбано для Археологічної комісії у Керчі в 1912 р. (Pharmakowsky 1913, S. 190—191, Abb. 28). Пара аналогічних сережок із Ольвії збереглася в колекції Ханенків (Ханенко VI, 1907, табл. VII, № 585).

16. Сережки (пара). III ст. Золото 750⁰, гранат, бірюза; кування, паяння, тиснення, різьблення,

Рис. 14. Інв. № ДРА 1866, 1867

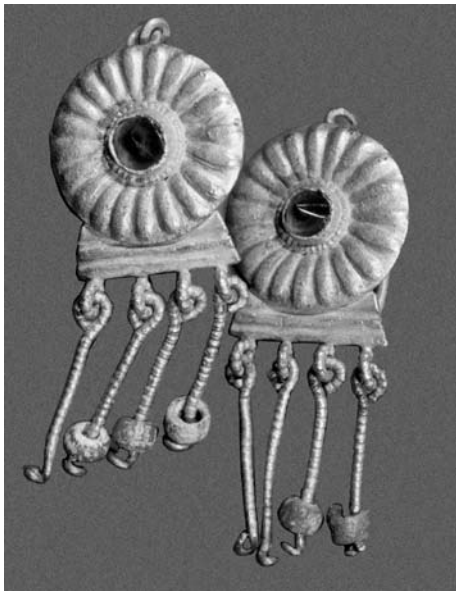

Рис. 15. Інв. № ДРА 1864, 1865

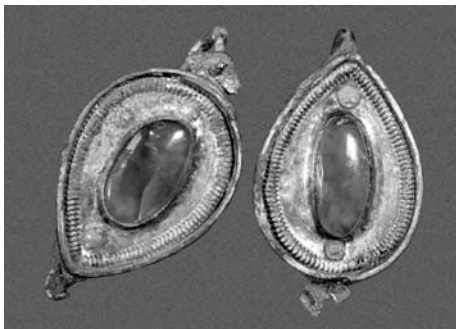

Рис. 16. Інв. № ДРА 1860, 1861

шліфування. Інв. № ДРА 1864, 1865; ДРА 1864: загальна довжина 40 мм; діаметр розетки 16,5 мм; ширина трапецієподібної пластини — 14 мм; діаметр намистин — 4 мм; діаметр вставки — 5 мм; довжина стрижнів — 18 мм; маса 7,39 г; ДРА 1865: загальна довжина 40 мм; діаметр розетки

16 мм; ширина трапецієподібної пластини 14 мм; діаметр намистин 4 мм; діаметр вставки 5 мм; довжина стрижнів 17 мм; маса 7,58 г (рис. 15).

Щиток сережок у вигляді рельєфної пластинчастої 20-пелюсткової розетки. В центрі розміщено округлий глухий пластинчастий каст, окантований рубчастим дротом, з конусоподібною вставкою із граната. До зворотного боку щитка знизу припаяно рифлену трапецієподібну пластину з 4 петлями зі стрижнями з рубчастого дроту, прикрашеними циліндричними намистинами з бірюзи. Один кінець стрижня загнутий у петлю, а другий спіралью закручений. Зі зворотного боку щитка припаяно дужку з круглого в перерізі дроту, один кінець якого утворює гачок, а другий загнутий у петлю.

Збереженість: ДРА 1864 — поверхня забруднена; трьох намистин з лівого боку не вистачає; намистини забруднені; дужка дещо деформована; ДРА 1865 — поверхня забруднена; крайньої лівої намистини не вистачає; намистини забруднені; дужка дещо деформована.

Поперечна пластина з горизонтальним рифленням та підвісками на 4 припаяних кільцях, знаходить паралелі на сережці цього ж типу, але з прорізним щитком, що зберігається в Брукліні і датується III ст. н. е. (Davidson, Oliver 1984, No. 89). Вивченням розвитку цього типу сережок, найпоширенішому в Єгипті, на Кіпрі, Східному Середземномор'ї, у західній частині Малої Азії та в Західному Причорномор'ї, займалися Девідсон і Олівер (Davidson, Oliver 1984, p. 97). Штамповані щитки у вигляді розет на сережках цього типу аналогічні щитку сережки з колекції Б. Беррі (Rudolph 1995, No. 68.V.1—2: кінець II — перша половина III ст. н. е.). Подібний щиток мають сережки, що експонувалися в Касселі в 1980 р. (Naumann 1980, No. 93: II—III ст.; Stefanelli 1992, No. 166). Другий тип підвісок — штамповані фігурні щитки зі вставками. Аналогічні штамповані прикрашені зерню щитки з овальними вставками в центрі та підвісками у вигляді конічних фігур (Naumann 1980, No. 86), ймовірно, походять із Причорномор'я і датуються II—III ст. Аналогічний штампований щиток у вигляді розетки має сережка III ст. н. е. з Іспарти, що зберігається в Анкарі (Bingöl 1999, No. 77). Подібні сережки з двома підвісками невідомого походження зберігаються у Візантійському музеї в Афінах. Вони також мають досить близьку форму зернених дротиків — підвісок, однак на їх кінцях не округлі намистини, а призматичні смарагди (Cat. Thessaloniki 1997, No. 158: III ст. н. е.). Подібні зернені дротики мають сережки III ст. н. е. з Кебану, що зберігаються в Анкарі (Bingöl 1999, No. 82), а також сережки III ст. н. е. із Західного Причорномор'я, наприклад, з некрополя Ратіарії (Ruseva-Slokoska 1991, No. 54), Дол-

на Оряховіца (Ruseva-Slokoska 1991, No. 55), Сексагінта Пріста (Ruseva-Slokoska 1991, No. 52).

17. Сережки (пара). III—IV ст. Срібло 875⁰, бронза, сердолік; кування, лиття, паяння, тиснення, різьблення, шліфування, плакітування. Інв. № ДРА 1860, 1861; ДРА 1860: пластина 32 × 23 мм; вставка 16 × 10 мм; діаметр дужки 2 мм; маса 5,39 г; ДРА 1861: пластина 31 × 23 мм; вставка 16 × 7 мм; діаметр дужки 2 мм; маса 4,56 г (рис. 16).

Щиток сережок у вигляді бронзової пластини краплеподібної форми, плакітованої срібною пластиною з рифленими краями. В центрі розміщено овальний каст, утворений верхньою пластиною з гранованою по краях, злегка опуклою вставкою з червоного сердоліку. Пластини скріплено за допомогою двох штифтів, розміщених знизу та зверху вставки. До зворотного боку щитка зверху припаяно трикутну пластину з округлим отвором для гачка, а знизу — дужку з круглого в перерізі дроту, один кінець якого загнутий у вигляді гачка.

Збереженість: ДРА 1860 — поверхня кородована; дужка відламана; на вставці тріщина, в кількох місцях сколи; зі зворотного боку частина пластини відсутня; пластина з отвором для гачка відсутня; ДРА 1861 — поверхня кородована; дужка відламана, залишився невеликий фраг-

мент; зі зворотного боку частина пластини відсутня; пластина з отвором для гачка відсутня.

Сережки з дещо іншим оформленням замочка, не пластинчастим, а дротяним, походять із пох. 24 некрополя Дружне в районі Сімферополя (Cat. Rimini 1995, p. 183, No. V. 28—29; Cat. Heidelberg 1999, Nr. 13, Abb. 119; Храпунов 2004, с. 146, 221, рис. 38, 16), в якому було знайдено антоніани Гордіана III (238—244 pp.), Філіппа Араба (249—251 pp.) та Деція (249—251 pp.) (Cat. Rimini 1995, p. 182, Nos. V. 30—32; Cat. Heidelberg 1999, Nr. 10—12, Abb. 118; Храпунов 2004, с. 146, 222, рис. 39, 1—3). Звідти ж походять браслети зі щитками, стилістично близькими до щитків сережок (Cat. Rimini 1995, p. 186, Nos. V. 12, 34—35; Cat. Heidelberg 1999, Nr. 3, 18; Abb. 121; Храпунов 2004, с. 146, 222, рис. 39, 4—5). Подібні сережки також походять із Чорноріченського могильника (Бабенчиков 1963, табл. II, 13—14; Высотская 1972, с. 158) і мають паралелі у Нижньому Придніпров'ї (Дашевская 1991, табл. 67, 14).

Отже, аналіз сережок із колекції С.М. Платонова дає змогу припустити походження цих типів прикрас із античних, пізньоскіфських та сарматських поховальних комплексів Північного Причорномор'я I—IV ст. н. е.

Арсеньева Т.М., Безуглов С.И., Толочко И.В. Некрополь Танаиса. Раскопки 1981—1995 гг. — М., 2001.

Артамонов М.И. Антропоморфные божества в религии скифов // АСГЭ. — 1961. — Вып. 2.

Бабенчиков В.П. Чорноріченський могильник // АП. — 1963. — Т. 13.

Багалец Д.И. Объяснительный текст к археологической карте Харьковской губ. // Труды XII Археологического Съезда. — СПб., 1908. — Т. 1.

Бобринский А.А. Курганы и случайные археологические близ местечка Смелы. — СПб., 1887. — Т. 1.

Богданова Н.О. Могильник I ст. до н. э. — III ст. н. э. біля с. Завітне Бахчисарайського району // Археологія. — 1963. — Т. 15.

Богданова Н.А., Гуцина И.И. Раскопки могильников первых веков нашей эры в Юго-Западном Крыму в 1960—1961 гг. // СА. — 1964. — № 1.

Горончаровский В.А. Золотой медальон III в. н. э. из раскопок Илурата // Археологические вести. — 1993. — Вып. 2.

Гуцина И.И., Журавлев Д.В., Фирсов К.Б. Позднескифские коллекции в собрании Государственного исторического музея // Поздние скифы Крыма. — М., 2001. — Вып. 118.

Вязьмитина М.И. Золото-Балковский могильник. — К., 1972.

Дашевская О.Д. Поздние скифы в Крыму. — М., 1991.

Зайцев Ю.П., Мордвинцева В.И. Варварские погребения Крыма II в. до н. э. — I в. н. э. // Сарматские культуры Евразии: Проблемы региональной хронологии: Доклады к 5 международ. конф. «Проблемы сарматской археологии и истории». — Краснодар, 2004.

Зубарь В.М. Херсонес Таврический в античную эпоху. — К., 1993.

Зубарь В.М. Херсонес Таврический. Основные этапы исторического развития в античную эпоху. — К., 1997.

Ильюков Л.С. Коллекция античных сокровищ // Донская археология. — 1998. — № 1.

Кат. Москва 1987. Шедевры древнего искусства Кубани. — М., 1987.

Кат. Москва 2002. На краю ойкумены. Греки и варвары на северном берегу Понта Евксинского. — М., 2002.

Корпусова В.Н. Некрополь Золотое. — К., 1983.

Костенко В.И. Сарматы в Междуречье Орели и Самары // Курганные древности степного Приднепровья в III—I тыс. до н. э. — Днепропетровск, 1979.

Косцюшко-Валюжинич К.К. Извлечения из отчета о раскопках в Херсонесе Таврическом в 1906 г. // ИАК. — 1909. — Вып. 33.

- Мордвинцева В.И.* Три примера украшений местного производства из Усть-Альминского могильника в Крыму // Боспорский феномен. — СПб., 2002. — Т. 2.
- Мошкова М.Г.* Памятники прохоровской культуры // САИ Д1-10. — 1963.
- ОАК* за 1880 г. — СПб., 1881.
- ОАК* за 1891 г. — СПб., 1892.
- ОАК* за 1894 г. — СПб., 1895.
- ОАК* за 1895 г. — СПб., 1896.
- ОАК* за 1913 г. — СПб., 1914.
- Орешиников А.В.* Заметки о древностях, найденных в Парутино в 1891 г. // Древности. — 1894. — Т. 15.2.
- Пятьшишева Н.В.* Ювелирные изделия Херсонеса (конец IV в. до н. э. — IV в. н. э.) // Памятники культуры. — М., 1956. — Вып. 18.
- Ростовцев М.И.* Представление о монархической власти в Скифии и на Боспоре // ИАК. — 1913. — Вып. 49.
- Субботин Л.В., Дзиговский А.Н.* Сарматские древности Днестро-Дунайского междуречья. Часть 2. Препринт. — К., 19906.
- Толстой И.И., Кондаков Н.П.* Русские древности в памятниках искусства. — СПб., 1889. — Вып. 2.
- Шкорпил В.В.* Отчет о раскопках в г. Керчи, на Таманском полуострове и в Алуште в 1912 г. // ИАК. — 1916. — Вып. 60.
- Ханенко VI.* Collection V. Khanenko. Antiquités de la region du Dniepre et des côtes de la Mer Noire. — Kiev, 1907. — Т. 6.
- Храпунов И.Н.* Этническая история Крыма в раннем железном веке // Боспорские исследования. — Симферополь; Керчь, 2004. — Т. 6.
- Bingöl F.R.I.* Anadolu medenizetleri müzesi. Antik takilar.— Ankara, 1999.
- Cat.* Baltimore 1979. Jewelry. Ancient to Modern. A Studio Book. — Baltimore, 1979.
- Cat.* Daoulas 1995. Entre Asie et Europe. L'or des Sarmates. Nomades des steppes dans l'antiquité. 17 juin—29 octobre 1995. — Abbaye de Daoulas, 1995.
- Cat.* Firenze 1987. L'oro di Kiev. Toreutica e orificeria dal Museo storico dei preziosi dell'Ucraina (opere dall' VIII secolo a.C. al XIII secolo d.C.). — Milano, 1987.
- Cat.* Frankfurt 2003. Steppengold. Grabschätze der Skythen und Sarmaten am unteren Don. — Frankfurt, 2003.
- Cat.* Heidelberg 1999. Unbekannte Krim. Archäologische Schätze aus drei Jahrtausenden. — Heidelberg, 1999.
- Cat.* Milan 1995. Tesori delle Steppe. Cimmeri, Sciti, Sarmati, Unni, Avari e Cazari. — Milano, 1995.
- Cat.* Paris 2001. L'or des Amazones. — Paris, 2001.
- Cat.* Providence 1983. Gold Jewelry. Craft, Style and Meaning from Mycenae to Constantinople (Aurifex, 5). — Louvain-la-Neuve, 1983.
- Cat.* Rimini 1995. Dal Mille al Mille. Tesori e popoli dal mar Nero. — Milano, 1995.
- Cat.* Thessaloniki 1997. Greek Jewellery 6000 Years of Tradition. — Athens, 1997.
- Cat.* Tokyo 1991. The Treasures of Nomadic Tribes. — Tokyo, 1991.
- Davidson P.F., Oliver A.Jr.* Ancient Greek and Roman Gold Jewelry in the Brooklyn Museum. — Brooklyn, 1984.
- Garschin-von Engelhardt N.* Eine kertscher Kamee mit dem Bildnis Drusus des Jüngeren // Jahrbuch des deutschen archäologischen Instituts. — 1926. — Bd. 41.
- Greifenhagen A.* Schmuckarbeiten in Edelmetall. — Berlin, 1975. — Bd. II.
- Hackens T.* Catalogue of the Classical Collection. Classical Jewelry. Museum of Art, Rhode Island. School of Design. — Providence, 1976.
- Johns C.* The Jewellery of Roman Britain. Celtic and Classical Traditions. — London, 1996.
- Johnson J.* Jewelry // The Excavations at Dura-Europos. Preliminary Report of the Second Season of Work, October 1928—April 1929. — New Haven, 1931.
- Loboda I.I., Puzdrovskij A.E., Zajcev Ju.P.* Prunkbestattungen des 1. Jh. n. Chr. in der Nekropole Ust'-Al'ma auf der Krim. Die Ausgrabungen des Jahres 1996 // Eurasia Antiqua. — 2002. — Bd. 8.
- Makkay D.* The Jewellery of Palmyra and its Significance // Iraq. — 1949. — Vol. 11.
- Marczenko I.I.* A Kubány-vidék szarmata katakombái // A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. — Szeged, 1995. — Vol. 1.
- Mordvintseva V.I.* A Pair of Golden Earrings from Ust'-Alma (Crimea) // Eurasia Antiqua. — 2002. — Bd. 8.
- Musche B.* Vorderasiatischer Schmuck zur Zeit der Arsakiden und der Sasaniden. — Leiden; New York; København; Köln, 1988.
- Naumann F.* Staatliche Kunstsammlungen Kassel. Antiker Schmuck. — Kassel, 1980.
- Nettleton M.T.* Silver Jewelry and Beads // The Excavations at Dura-Europos. Preliminary Report of the Fourth Season of Work October 1930—March 1931. — New Haven; London; Oxford, 1933.
- Oliver A. Jr.* Roman Jewelry. A Stylistic Survey of Pieces from Excavated Contexts // Ancient Jewelry and Archaeology. — Bloomington, Indianapolis, 1996.
- Ondrejova I.* Les bijoux antiques. — Prague, 1975.

- Pharmakowsky B.* Archäologische Funde im Jahre 1911. Russland // Archäologischer Anzeiger. — 1912.
Pharmakowsky B. Archäologische Funde im Jahre 1912. Russland // Archäologischer Anzeiger. — 1913.
Pharmakowsky B. Archäologische Funde im Jahre 1913. Südrussland // Archäologischer Anzeiger. — 1914.
Rudolph W.A. Golden Legacy. Ancient Jewelry from the Burton Y. Berry Collection at the Indiana University Art Museum. — Bloomington, Indianapolis, 1995.
Ruseva-Slokoska L. Roman Jewellery. A Collection of the National Archaeological Museum-Sofia. — London, 1991.
Simonenko A.V. The Problem of the Sarmatian Penetration in the North Pontic Area According to Archaeological Data // Il Mar Nero. — 1994. — Vol. 1.
Stefanelli L.P.B. L'oro dei Romani. — Roma, 1992.
Treister M.Y. Local Imitations of the Details of Roman Military Costume in the Bosporan Kingdom // Antike Bronzen. Werkstattkreise, Figuren und Geräte. Akten des 14. Internationalen Kongresses für antike Bronzen (Kölner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte, Bd. 33). — Köln, 2000.

Одержано 23.03.2006

О.А. Пуклина, М.Ю. Трейстер

СЕРЬГИ ПЕРВЫХ ВЕКОВ НОВОЙ ЭРЫ ИЗ КОЛЛЕКЦИИ
С.Н. ПЛАТОНОВА В СОБРАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ ИСТОРИИ УКРАИНЫ

Статья посвящена серьгам первых веков новой эры из коллекции С.Н. Платонова, хранящимся в Национальном музее истории Украины. Рассмотренные вещи, скорее всего, происходят из грабительских раскопок 1990-х годов. На основании анализа хронологии и распространения подобных типов сережек сделан вывод о возможном происхождении данных украшений из античных, позднескифских и сарматских погребений Северного Причерноморья.

О.О. Puklina, M.Yu. Treyster

EAR-RINGS OF THE FIRST CENTURIES AD FROM THE COLLECTION
OF S.M. PLATONOV IN NATIONAL MUSEUM OF HISTORY OF UKRAINE

The article is devoted to the ear-rings of the first centuries AD from the collection of S.M. Platonov kept in the National Museum of History of Ukraine. The items discussed are likely to come from the illegal excavations of the 1990-s. Basing on the analysis of the chronology and distribution of various types of ear-rings the authors are coming to the conclusion of their possible origin from the Ancient Greek, Late Scythian and Sarmatian graves of the Black Sea north region.